O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI

“TASDIQLAYMAN”
Ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektor
_____________ A.Rasulov
“____” __________ 2024-yil

08.00.04 – QISHLOQ XO‘JALIGI IQTISODIYOTI

ixtisosligi bo‘yicha tayanch doktoranturaga kiruvchilar uchun mutaxassislik fanlaridan kirish imtihoni

DASTURI

Namangan – 2024

Tuzuvchilar: **PhD. F.Murodxo'jayeva**
i.f.n., dots. K.Sirojiddinov

Taqrizchi: **PhD, dots. H.Yoqubjonova**

Dastur Namangan davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrasining 2024- yil ___ – ________ dagi ______- sonli yig'ilishida muhokamadan o'tgan va tasdiqqa tavsiya etilgan .

Yashil iqtisodiyot va barqaror biznes kafedrasi mudiri __________ **B.Urinov**

Kelishildi:
Ilmiy tadqiqot va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i: **O.Imomov**

Kirish

Ushbu dastur 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti ixtisosligi bo`yicha tayanch doktoranturaga kiruvchi talabgorlar uchun mo`ljallangan bo`lib, oliy ta'limning Davlat ta`lim standartlari talablari asosida tuzilgan.

Dasturda bakalavriatning 60310100-Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi va 70310102-Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) magistratura mutaxassisligi o`quv rejalarining mutaxassislik fanlari blokida qayd etilgan fanlarning o`quv dasturlari asosida talabgorlar e`tibor qaratishi zarur bo`lgan talablar berilgan. Shuningdek, ushbu fanlar doirasida asosiy tushunchalar, atamalar va fanning asosiy mazmunini jamlagan mavzular tartiblangan. Qisqa davrda O'zbekiston iqtisodiyotining qishloq xo'jaligi tarmog'ini rivojlanishining innovatsion yo'liga o'tkazishga qodir bo'lgan samarali boshqaruv tizimini shakllantirishga nisbatan tizimli yondashuv zarur. Bunday tizim mexanizmlarini shakllantirish metodologiyasi turli iqtisodiy ta'limotlar, shu jumladan institutsional nazariya, evolyutsion iqtisodiyot va sinergetikaning nazariy qoidalariga asoslangan bo'lishi kerak. Qishloq xo'jaligi tarmog'ining ijtimoiy-iqtisodiy tariqqiyotdagi o'rni va ahamiyati beqiyosligi, uning evolyutsiyasida mavjud bo'lgan ko'plab turli murakab bosqichlar, tamoyillar, yo'nalishlar, qonuniyatlarning o'ziga xosligi to'g'risida ushbu yo'nalishda tadqiqot olib boruvchilarga nisbatan qat`iy talablarni belgilaydi.

Dasturning maqsadi va vazifalari:

08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kiruvchi talabgorlarning bilim darajasini sinovdan o`tkazish uchun asos sifatida olingan fanlar, ular mazmuni, umumiy savolnoma hamda baholash mezonlarini taqdim etishni ko'zda tutadi.

Asosiy qism.

MUTAXASSISLIK FANLARI BO`YICHA TALABGORLAR BILIMIGA QO`YILADIGAN TALABLAR UCHUN ASOS BO`LGAN FANLAR VA MAVZULAR

1.Iqtisodiyot nazariyasi.

"Iqtisodiyot nazariyasi" fanining predmeti va bilish usullari. Ishlab chiqarish jarayoni va uning natijalari. Iqtisodiy tizimlar va mulkchilik munosabatlari. Tovar-pul munosabatlari rivojlanishi bozor iqtisodiyoti shakllanishi va amal qilishining asosidir. Bozor iqtisodiyotining mazmuni va amal qilishi. Bozor iqtisodiyotiga o'tish davri va uning O'zbekistondagi xususiyatlari. Talab va taklif nazariyasi. Bozor muvozanati. Raqobat va monopoliya. Narxning mohiyati va shakllanish xususiyatlari. Tadbirkorlik faoliyati va uning shakllari. Tadbirkorlik kapitali va uning aylanishi. Korxona (firma) xarajatlari va foydasi. Ish haqi va mehnat munosabatlari. Agrar munosabatlar va agrobiznes. Milliy iqtisodiyot va uning makroiqtisodiy o'lchamlari. Yalpi ichki mahsulot va uning harakat shakllari. Yalpi talab va yalpi taklif. Iste'mol, jamg'arma va investitsiyalar. Iqtisodiy taraqqiyot, iqtisodiy o'sish va milliy boylik. Milliy iqtisodiyotning muvozanatli va mutanosibli rivojlanishi. Iqtisodiyotning siklligi va makroiqtisodiy beqarorlik.

Iishchi kuchi, uning bandligi va ishsizlik. Moliya tizimi va moliyaviy siyosat. Pul-kredit tizimi. Banklar va ularning bozor iqtisodiyotidagi roli. Bozor iqtisodiyotini tartibga solishda davlatning roli. Aholi daromadlari va davlatning ijtimoiy siyosati. Jahon xo'jaligi va uning evolyutsiyasi. Xalqaro iqtisodiy integratsiya va O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga kirib borishi. Jahon bozori. Xalqaro valyuta va kredit munosabatlari

2. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti

"Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti" fanining predmeti, vazifalari va o'rganish usullari. Agrosanoat integratsiyasining mazmuni va rivojlanish omillari. Agrosanoat majmuasining tarkibi. Agrosanoat integratsiyasining asosiy turlari va tashkiliy-huquqiy shakllari. Agrosanoat majmuasi tarmoqlari uchun ishlab chiqarish vositalari tayyorlab beruvchi soha. Qishloq xo'jaligini moddiy-texnika resurslari bilan ta'minlash va xizmatlar ko'rsatish sohasidagi infratuzilmalar. Oziq-ovqat ta'minoti va xavfsizligi. Agrosanoat majmuasining asosiy bo'g'ini sifatida qishloq xo'jaligining rivojlanish xususiyatlari. Qishloq xo'jaligida mulkchilik munosabatlari va turli xo'jalik yuritish shakllarining rivojlanishi. Qishloq xo'jaligida ixtisoslashtirish, tarmoqlar va korxonalarning maqsadga muvofiq hajmini aniqlash. Qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanish. Qishloq xo'jaligining mehnat va moddiy-texnika resurslari. Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni moliyalashtirish va moliyaviy resurslardan foydalanish mexanizmi. Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish xarajatlari va moliyaviy natijalarning shakllanishi. Qishloq xo'jaligida narxlar va ularlarning shakllanishi. Agrar ishlab chiqarishning iqtisodiy samaradorligi. Qishloq xo'jaligiga investitsiyalar jalb etish va ularning samaradorligi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash sanoatini rivojlanishi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash, tayyorlash va sotish sohalarining rivojlanishi. Qishloq xo'jaligining eksport salohiyati va jahon oziq-ovqat bozoriga integratsiyalashuvi. Qishloq xo'jaligini davlat tomonidan tartibga solish va qo'llab-quvvatlash tizimi. Jahon qishloq xo'jaligi va rivojlangan xorijiy mamlakatlarning agrar siyosati.

3. Biznesni tadqiq etish usullari

"Biznesni tadqiq etish usullari" fanining predmeti va vazifalari. Biznesni tadqiq etishni tashkil qilish. Biznesni tadqiq etish usullarini tanlash. Biznesda raqobat ustunligini ta'minlash kontseptsiyasi. Biznes jarayonini tahlil qilishda axborot tizimlari. Firmaning biznes faoliyatini strategik rejalashtirish.

4. Ishlab chiqarishni tashkil etish

Monopoliya va tartibga solish. Narxlarni diskriminatsiyalash. Narx diskriminatsiyasi va monopoliya: chiziqli narxlash va nochiziqli narxlash. Sof raqobat. Nomukammal raqobatning dinamik jihatlari. O'yinlar nazariyasi va strategiya . Kartellarning shakllanishi va barqarorligi. Asosiy-agent muammolari. Bozor tarkibi va bozor kuchi. Birlashish. Tadqiqot va rivojlanish. Tarmoqlar va standartlar Auksionlar va taqlid qilingan bozorlar.

5. Makroiqtisodiyot.

Asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar. Iqtisodiy tebranishlar. Ishsizlik. Inflyasiya va inflyasiyaga qarshi siyosat. Yalpi talab - yalpi taklif modeli. Iste'mol, jamg'arish va investitsiya. Keynsning tovarlar va xizmatlar bozorida makroiqtisodiy muvozanat modeli. Davlat budjeti, soliqlar va davlat qarzi. Budjet-soliq siyosati. Pul bozorida muvozanat. Pul-kredit siyosati. IS-LM modelining shakllanishi va tadbiqi. Iqtisodiy o'sish: umumiy tavsifi, neokeynscha va neoklassik. Xalqaro savdo nazariyalari. Tashqi savdo siyosati. To'lov balansi. Valyuta kursi. Ochiq iqtisodiyotda makroiqtisodiy siyosat. Mandell-Fleming modeli

6. Mikroiqtisodiyot.

"Mikroiqtisodiyot" fanning mazmuni, maqsadi va vazifalari. Talab va taklif tahlili asoslari. Bozor muvozanati, maksimal va minimal narxlar. Talab va taklif elastikligi. Iste'molchi tanlovi nazariyasi. Daromad samarasi va almashtirish samarasi. Bozor va tavakkalchilik. Ishlab chiqarish nazariyasi. Ishlab chiqarish xarajatlari. Mukammal raqobatlashgan bozorda, qisqa muddatli oraliqda firma foydasini maksimallashtirish va uning taklifi. Raqobatlashuvchi firma va tarmoqning uzoq muddatli oraliqdagi muvozanati, tarmoqning taklifi. Raqobat va yakkahokimlik. Bozor hokimiyati sharoitida narx belgilash tamoyillari. Mehnat bozori va korxonalarda mehnat resurslaridan foydalanish. Kapital qo'yilmalar va kapital bozori. Asosiy va aylanma kapital mablag'lar.

Talabgorlar uchun umumiy savollar

1. Ishlab chiqarish jarayoni va uning natijalari.
2. Tovar-pul munosabatlari rivojlanishi bozor iqtisodiyoti shakllanishi va amal qilishining asosidir.
3. Bozor iqtisodiyotiga o'tish davri va uning O'zbekistondagi xususiyatlari.
4. Talab va taklif nazariyasi.
5. Raqobat va monopoliya.
6. Narxning mohiyati va shakllanish xususiyatlari.
7. Tadbirkorlik faoliyati va uning shakllari.
8. Korxona (firma) xarajatlari va foydasi.
9. Ish haqi va mehnat munosabatlari.
10. Agrar munosabatlar va agrobiznes.
11. Milliy iqtisodiyot va uning makroiqtisodiy o'lchamlari.
12. Iqtisodiy taraqqiyot, iqtisodiy o'sish va milliy boylik.
13. Milliy iqtisodiyotning muvozanatli va mutanosibli rivojlanishi.
14. Iishchi kuchi, uning bandligi va ishsizlik.
15. Moliya tizimi va moliyaviy siyosat.
16. Pul-kredit tizimi. Banklar va ularning bozor iqtisodiyotidagi roli.
17. Aholi daromadlari va davlatning ijtimoiy siyosati.
18. Xalqaro iqtisodiy integratsiya va O'zbekistonning jahon hamjamiyatiga kirib borishi.

19. Agrosanoat integratsiyasining mazmuni va rivojlanish omillari.
20. Agrosanoat integratsiyasining asosiy turlari va tashkiliy-huquqiy shakllari.
21. Qishloq xo'jaligini moddiy-texnika resurslari bilan ta'minlash va xizmatlar ko'rsatish sohasidagi infratuzilmalar.
22. Agrosanoat majmuasining asosiy bo'g'ini sifatida qishloq xo'jaligining rivojlanish xususiyatlari.
23. Qishloq xo'jaligida ixtisoslashtirish, tarmoqlar va korxonalarning maqsadga muvofiq hajmini aniqlash.
24. Qishloq xo'jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanish.
25. Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarishni moliyalashtirish va moliyaviy resurslardan foydalanish mexanizmi.
26. Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish xarajatlari va moliyaviy natijalarning shakllanishi.
27. Qishloq xo'jaligida narxlar va ularlarning shakllanishi.
28. Qishloq xo'jaligiga investitsiyalar jalb etish va ularning samaradorligi.
29. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash sanoatini rivojlanishi.
30. Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini saqlash, tayyorlash va sotish sohalarining rivojlanishi.
31. Biznesda raqobat ustunligini ta'minlash kontseptsiyasi.
32. Biznes jarayonini tahlil qilishda axborot tizimlari.
33. Firmaning biznes faoliyatini strategik rejalashtirish.
34. Narx diskriminatsiyasi va monopoliya: chiziqli narxlash va nochiziqli narxlash.
35. Nomukammal raqobatning dinamik jihatlari.
36. O'yinlar nazariyasi va strategiya.
37. Kartellarning shakllanishi va barqarorligi.
38. Pul-kredit siyosati.
39. Iqtisodiy o'sish: umumiy tavsifi, neokeynscha va neoklassik.
40. Xalkaro savdo nazariyalari.
41. Asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlar.
42. Iqtisodiy tebranishlar.
43. Inflyasiya va inflyasiyaga qarshi siyosat.
44. Keynsning tovarlar va xizmatlar bozorida makroiqtisodiy muvozanat modeli.
45. IS-LM modelining shakllanishi va tadbiqi.
46. Mandell-Fleming modeli
47. Bozor muvozanati, maksimal va minimal narxlar.
48. Talab va taklif elastikligi.
49. Iste'molchi tanlovi nazariyasi.
50. Daromad samarasi va almashtirish samarasi.
51. Bozor va tavakkalchilik.
52. Ishlab chiqarish nazariyasi.
53. Ishlab chiqarish xarajatlari.
54. Mukammal raqobatlashgan bozorda, qisqa muddatli oraliqda firma foydasini maksimallashtirish va uning taklifi.

55.Raqobatlashuvchi firma va tarmoqning uzoq muddatli oraliqdagi muvozanati, tarmoqning taklifi.
56.Raqobat va yakkahokimlik.
57.Bozor hokimiyati sharoitida narx belgilash tamoyillari.
58.Mehnat bozori va korxonalarda mehnat resurslaridan foydalanish.
59.Kapital qo'yilmalar va kapital bozori.
60.Asosiy va aylanma kapital mablag'lar.

Talabgorlarning yozma ishlarni baholash mezonlari

08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti ixtisosligi bo'yicha sinovlar yozma ish shaklida o'tkaziladi.

Talabgorlar uchun taqdim etiladigan yozshma ish variantlari **4** ta savoldan iborat bo'lib, har bir savolga berilgan javoblar "**0**" baldan "**25**" balgacha baholanadi. Yozma ish sinovida talabgorlar uchun har bir savolga berilgan ballar yig'indisi asosida, jami **100** ball to'plash imkoniyati beriladi.

Yozma ish variantidagi har bir savolga taqdim etilgan javoblar quyidagi mezonlar asosida baholanadi:

1. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilgan, javoblarda mantiqan yaxlitlikka erishilgan, umumiy xulosalar chiqarilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – **21,5–25 ball**.

2. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – **18–21,5 ball**.

3. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'liq holda aniq yoritilgan, mazmun-mohiyati to'liq ochib berilmagan, ayrim noaniqliklarga yo'l qo'yilgan hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilmagan bo'lsa – **14–18 ball**.

4. Savolning mazmuni hozirgi zamon fan-texnika taraqqiyoti, fandagi yangiliklar va ilmiy manbalar bilan bog'lanmagan, mazmun-mohiyati ochib berilmagan, ilmiy noaniqlik va xatoliklarga hamda imlo va stilistik xatolarga yo'l qo'yilgan bo'lsa – **0–14 ball**.

Tavsiya etilgan asosiy adabiyotlar ro'yxati:

1. Mc. Connell, Brue. Economics. 19 th edition. Mcgraw-Hill/Irwin, USA, 2014.
2. N. Gregory Mankiw. Principles of Economics, 7th edition. Amazon, USA, 2014.
3. Paul A. Samuelson, William D. Nordhaus. Economics. 19th edition. Mc Graw-Hill Companies. USA, 2015
4. Xodiyev B.Yu., Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – T.: «Barkamol fayz-media», 2017. – 783 bet.
5. Xajiyev B.D., Mamaraximov B.E., Mambetjanov Q.Q. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik (rus tilida). –T.: "Iqtisodiyot", 2019.-548 bet
6. O'lmasov A., Vahobov A.V. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – T.: «IQTISOD-MOLIYA», 2014. – 480 bet.
7. Abdug'aniev. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti. Darslik. -T.: Adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2012. -285 b.
8. M.S.Yusupov. Qishloq xo'jaligi korxonapari faoliyatini boshqarish. O'quv qo'llanma. -T.: Adabiyot jamg'armasi, 2009. -320 b.
9. Saidova D.N., Rustamova I.B., Tursunov SH.A. (2016). Agrar siyosat va oziq-ovqat xavfsizligi. O'quv qo'llanma. —T.: O'zR Fanlar Akademiyasi Asosiy kutubxonasi nashriyoti. - 260 b.
10. M.S.Yusupov. Agrosanoat integratsiyasi. O'quv qo'llanma. -T.: Innovatsion texnologiyalar, 2015, -280 b.
11. B.T. Salimov, M.S.Yusupov. Dehqon va fermer xo'jaliklari iqtisodi. -T.: Adabiyot jamg'armasi, 2009. -320 b.
12. G'.A.Samatov, J.Yo.Yodgorov, I.B.Rustamov. Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini tashkil etish. Darslik. -T.: O'zbekiston entsiklopediyasi, 2015.
13. F.Jo'raev. Qishloq xo'jaligi korxonalarida ishlab chiqarishni tashkil etish. Darslik. -T.: Istiqlol, 2004. -343 b.
14. M.S.Yusupov. Jahon amaliyotida Qishloq xo'jaligini tartibga solish va qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari. Monografiya. -T.: Iqtisodiyot, 2017, -280 b.
15. M.S.Yusupov. Jahon agrar va oziq-ovqat bozorlariga integratsiyalashuv sharoitida qishloq xo'jaligi mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish. -T.: Iqtisodiyot, 2014, -207 b.
16. Djumayev Z.A. Makroiqtisodiyot. O'quv qo'llanma.- T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2018. - 300 bet.
17. N. Gregory Mankiw. Macroeconomics. 9 th edition. Harvard University. NY.: Worth Publishers, 2016
18. Abel A.V., Bernanke B.S., Croushore D. Macroeconomics. 8 th edition. USA: Amazon, 2013.
19. Miropol'skogo D.YU., Brodskiy T.G., Makroekonomika. Uchebnik dlya vuzov.-SPb.: Piter, 2018.-368 s.

20.Nosova S. Mikroekonomika. Makroekonomika. Uchebnik. - M.: Knorus, 2014,-468 s.
21.Zolotarchuk V.V. Makroekonomika: Uchebnik. - M.: INFRA-M, 2015. - 537 s.
22.Guseynov P.M., Semenixina V.A. Makroekonomika. Uchebnoe posobie. - M.: 2014.-254 s.
23.Voronin A.YU., Kirshin I.A. Makroekonomika - I. Uchebnoe posobie / - M.: NITS Infra-M, 2013. - 110 s.
24.Ivasenko A.G., Nikonova YA.I. Makroekonomika. Uchebnoe posobie — Moskva : KnoRus, 2016. —314 s
25.Ishmuhamedov A.E., Djumaev Z.A, Jumaev Q. X. Makroiqtisodiyot: O'quv qo'llanma. T.: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi adabiyot jamg'armasi nashriyoti, 2005. -192 bet.
26.Pindyck S. Robert, Daniel l. Rubinfeld. Microeconomics. Global Edition. –Copyright 2018, Pearson Education Limited 2018.
27.Campbell R. McConnel, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. Microeconomics: Principles, Problems and Policies. -19 th ed. – New York. The McGraw-Hill Companies, Inc., 2015. P. 604.
28.Salimov B., Mustafakulov Sh., Salimov D. Mikroiqtisodiyot masalalar, namunalar, topshiriqlar, testlar. -T.: Iqtisodiyot, 2019.
29.Maksimova V.F. Mikroekonomika: uchebnik. M:Market DS, 2014.
30.Salimov B.T., Yusupov M., Salimov B.B. Mikroiqtisodiyot: Darslik. 2019. - 365 b.
31.Taranuxa YU.V., Zemlyakov D.N. Mikroekonomika: uchebnik. - 2-e izd.,ster. - M.: KNORUS, 2011. - 320 s.
32.Ilyashenko V.V. Mikroekonomika: uchebnik. — M.: KNORUS, 2012, —288 s. - (Dlya bakalavrov).
33.Pindayk R., Rabinfeld D.P32 Mikroekonomika / Per. s angl. — SPb.: Piter, 2011. — 608 s.: il. (Seriya «Klassicheskiy zarubejniy uchebnik»).

Internet saytlari:

1. www. ziyonet.uz.
2. www. edu.uz.
3. www. google.uz.